

TESTTELEN TÁNC

Zilahi Anna, 2014

Témavezető: Dr. habil, DLA Szegedy-Maszák Zoltán

Testtelen tánc

A Testtelen tánc egy 14 videóból álló versvideó-sorozat, amelynek keretében külföldieket kértem fel, hogy saját hangzókészletükkel olvassanak fel egy általam kiválasztott magyar verset.

I. Konceptió

2013-2014-ben 10 hónapot Párizsban töltöttem, az ösztöndíjam végéhez közeledve szerettem volna megörökíteni az engem körülvevő multikulturális sokszínűséget, ugyanakkor már fájoan hiányzott a magyar nyelv és kultúra. A versvideók ötlete egy *soirée hongroise* után jutott eszembe, amely során a 10-15, vegyes nemzetiségű vendéggel magyar zenét hallgattunk, táncoltunk, és elkészítettük a magyar konyha klasszikus fogásait. A mély honvágyérzés és az egymás meg nem értésének mindennapi tapasztalata arra sarkallt, hogy a magyar nyelv és kultúra idegenségét az engem körülvevők és saját magam számára egy új megélési lehetőséggé alakítsam.

Fontossá vált számomra, hogy a magyar irodalom egy-egy alkotását közelebb vigyem az engem körülvevő közeget alkotó személyekhez. Azért a nyelvet, és rajta keresztül az irodalmat választottam a magyar kulturális értékek közül, mert ez igazi kihívásnak tűnt, és inspirált Weöres Sándor A versről című írása¹, amelyben idegen nyelvű alkotások olvasására buzdít olyan nyelveken, amelyeket nem beszélünk. Innen származik a sorozat elnevezése is. Angol anyanyelvű ismerőseim sokszor említették, hogy milyen izgalmas különféle akcentusban hallani a saját nyelvüket, ezt én is szerettem volna kipróbálni. Nem az érthetőségre törekedtem, hanem a nyelvzenével való kísérletezésre, hiszen egy kívülálló szemével/fülével meglepő tapasztalatot szerezhetünk a számunkra otthonos médiumról, az anyanyelvről.

¹ „Olvass verseket oly nyelveken is, amelyeket nem értesz. Ne sokat, mindig csak néhány sort, de többször egymás után. Jelentésükkel ne törődj, de lehetőleg ismerd az eredeti kiejtősmódjukat, hangzásukat. Így megismered a nyelvek zenéjét, s az alkotó-lelkek belső zenéjét. S eljuthatsz oda, hogy anyanyelved szövegeit is olvasni tudod a tartalomtól függetlenül is; a vers belső, igazi szépségét, testtelen táncát csak így élheted át.“

II. Olvasók kiválasztása

Kíváncsi voltam, hogy hangzik a magyar nyelv kívülről, néhányszor meg is kérdeztem a nemzetközi ismerőseimet, milyennek találják. Általában azt a választ kaptam, hogy erre a kérdésre nem lehet válaszolni, illetve "hibridnek" tűnik, nehezen felismerhető, nem hasonlít semmihez, izolált. Ezért úgy döntöttem, megfordítom a kérdést: azzal, hogy felkértem külföldieket a magyar versek felolvasására, megpróbáltam közelebb vinni hozzájuk a nyelvet és egy kicsit a magyar irodalmat is. Ezzel elrugaszkodtam a weöresi alapgondolattól, hiszen a szereplők keresése során nem állítottam feltételül a magyar nyelvnek és hangzásának ismeretét. Ellenkezőleg: olyan személyeket kértem fel, akik biztosan nem tudnak magyarul, így a videók még inkább tükrözhetik azt a multikulturális gazdagságot, ami Párizsban körülvev.

Az expat közösség részeként számos különböző nemzetiségű fiatallal kerültem egy közegbe. A szereplők válogatásakor szerettem volna minél színesebb és különbözőbb háttérből érkező személyeket felkérni, ami végül azt eredményezte, hogy európai, ázsiai, amerikai és afrikai résztvevőkhöz is sikerült eljuttatnom a magyar irodalom egy-egy alkotását. Ez azt is jelenti, hogy a magyar nyelvnek ilyen sokszínű percepcióját sikerült rögzíteni. Helyszíniül a szereplők otthonát, kedvenc helyeit választottam, mert így könnyebbnek bizonyult számukra a szöveggel való azonosulás, valamint az otthoni beállítások sokat elárulnak a szereplők kulturális hátteréről.

III. A versválasztás szempontjai

Olyan verseket kerestem, amelyek nyelvileg és a téma szempontjából, vagy a ritmusnak, verszenének köszönhetően izgalmasak maradnak, vagy azzá válnak felismerhetetlenségükben. Számos szerzőt olvastam és újraolvastam, átlapoztam az elmúlt évek irodalmi folyóiratait (Jelenkor, Holmi, ÉS, Műút, Irodalmi Jelen, Bárka) ahhoz, hogy egy-egy versre rátaláljak. Ez lehetőséget nyújtott arra is, hogy olyan szerzőkkel foglalkozzak, akikkel alapesetben nem szoktam. Emellett mindenképp szerettem volna mindenki által ismert verseket is belevinni a projektbe, amelyek pont az ismerőségükkel és másságukkal kelthetik a meglepetés élményét.

Előre gyűjtöttem verseket, majd a felvételek előtt átgondoltam, melyik résztvevőhöz melyik mű illik leginkább. Próbáltam a felolvasók általam ismert vonásait is összeegyeztetni a felolvasandó verssel. Előfordult, hogy egy közreműködőről eszembe jutott egy költő, vagy egy

vers, ilyenkor félretettem az előre kiválasztott szövegeket a következő alkalmakra. Irodalmi színvonal tekintetében nem akartam alkalmazkodni egy koherens irodalmi kánonhoz sem, versek izgalmas hangzásvilágára helyeztem a hangsúlyt.

IV. Felvételek készítésének módszertana

A felvételek egy iPhone 5-ös telefon 8 megapixeles kamerájával készültek, egy alkalommal több verzió készült a versfeldolgozás minden fázisában. Az első videó azt az állapotot rögzíti, amikor a felolvasó még semmit nem tud a szövegről, az első találkozást az írott magyar nyelvvel. Ezt követően, második lépésként bemutattam a szerzőt, részletesen megbeszéltük a vers kontextusát. Nem adtam nyersfordítást, nem szerettem volna, ha elvonja a figyelmüket a szó szerinti értelmezés. A felvételek előtt átgondoltam, hogyan fordítanám a verset, mit emelnék ki belőle, így kezdetben az én interpretációmát kapták, majd ez a beszélgetés során átalakult közös értelmezéssé.

Az olvasás és az értelmezés nem voltak kapcsolatban egymással, mivel az olvasás egy számukra ismeretlen nyelv saját hangzókészletükön alapuló észlelése volt, az értelmezés pedig a velem való beszélgetésből származott. Néhány szót felismertek, megjegyeztek, új értelmezési lehetőségeket jelentett az is, ahogy továbbértelmezték, amit tőlem hallottak. Volt, hogy történelmi párhuzamokkal magyaráztam egy verset, így a nyelvi összeférhetetlenség miatt leszűkült értelmezési horizont asszociatívan kitágult.

Felhívtam a figyelmüket a központosításra, ezzel szerettem volna elősegíteni, hogy találjanak kapcsolódási pontot a szöveghez, és többször kihangsúlyoztam, hogy merjék a saját nyelvük intonációját használni, hiszen pont ez volt a projekt egyik célja. Fonetikus átírást nem kaptak, mert nem azt szerettem volna elérni, hogy magyarul hangozzanak a versek. Ugyanakkor nem akartam a felolvasókat félrevezetni, ezért a felvételek végén elmondtam nekik a verseket, megbeszéltük a magyar kiejtési szabályokat, és gyakran a felolvasó anyanyelvét is.

V. A videók online élete

A videók online közzétételét és megosztását is a projekt részeként kezeltem, mert az interkulturális gesztus fontos eleme a kísérletnek, ennek kiváló médiumai az online platformok. A közösségi média különböző megosztóhelyeit mintegy kiállítási térként kezelve használtam az általuk nyújtott opciókat. A videókat először a vimeo nevű megosztóra töltöttem fel, amely rövidfilmek HD-minőségű online tárolását és lejátszását teszi lehetővé. Ezzel a választással is nyomatékosítani szerettem volna, hogy a filmek képisége nem esetleges, hanem fontos kompozíciós elem.

Ezt követően létrehoztam egy tumblr-oldalt, ahová elkészülési sorrendben blogszerűen felvittem a videókat. Ennek az oldalnak a fő funkciója, hogy minden egyes bejegyzésben közöltem a szerző és a vers információit, valamint egy hosszabb leírással bemutattam a felolvasókat és kulturális hátterüket, miniprofilit alakítottam ki róluk. A videók alatt elérhetővé tettem a felolvasott szövegeket is. A tumblr inkább a precíz dokumentáció terévé vált, a videók kronologikusan nyomon követhetőek a koncepciótól a legfrissebb felvételig.

Emellett regisztráltam egy Facebook-oldalt is, ami a természeténél fogva a leginkább alkalmas egy ilyen munka széleskörű terjesztésére, párbeszédre, networkingre. Itt már nem osztottam meg a részleteket, amik a tumblr-ön elérhetőek, hanem benyomásokat, tapasztalatokat, történeteket, interkulturális élményeket közöltem a videók mellett, vagy a videósorozat részét nem képző, de a projekt szempontjából érdekes linkeket, információt. Esszenciálisnak tartottam az angol-magyar kétnyelvű kommunikációt, hogy a magyar versek még több felhasználóhoz juthassanak el, és hogy minél több magyar is találkozhasson a külföldiek magyar nyelvre, irodalomra adott reakciójával. Élve a Facebook nyújtotta lehetőséggel, az egyes videóposztoknál betaggeltem a költőket és előadókat, lehetőséget teremtve az alkotói háromszög találkozására.

Elérhetőség:

<http://vimeo.com/user26844742>

<http://testtelentanc.tumblr.com/>

<https://www.facebook.com/testtelentanc>